

oorspronkelijke gedaante van tenthut, op heden nog terug, in de „losse nederzettingen”. De tenthut is bij de stammen, die hun woonplaats verzetten, naar de graasplaatsen van hun dieren, gebruikelijk gebleven. Rond, of in een verder stadium, als bij de kustbewonende-Lappen, vierkant in grondplan, blijft zij haar tentvorm bekennen. Het geraamte van losse stammen (afb. 7) vertoont, enkel in de regelmatige verdeling van zijn vaste steunpunten, eenige bouwkundigheid. Met mospollen en boomschors worden die kegel- en pyramide-huisjes warm toegestopt. Het huisvlijtige Lappen-leven, dat wij in Skansen nog oog-getuigenlijk kunnen waarnemen, brengt een primitieve behagelijkheid aan, in die venster- en schoorsteenlooze, zwart berookte woonsteden. Door zijn losgestapelden bouw vertoont het kook- en brouwhuis van den „Fäbodvall” (afb. 8) overeenstemming met de Lappen-hut, maar het verschilt daarvan door zijn bestemming. Lid in een huisjes-driemanschap, is dit elegante bouwseltje, waar de zuivelbereiding plaats vindt, de voorzaat van een later ook nooit-geheel-zelfstandige verschijning: het apart staande vuurhuis, in de friesche boerderij nog terug te vinden en daar ook wel het zomerhuis geheeten. Zijn metgezellen in het herderskamp (Fäbodvallen) zijn: de melk- en voorraadschuur (boden), ook als slaapkamer wel gebruikt, en het woonhuis (stärriiset) (afb. 9).

Het „Fäbod”-herders-wezen, waaraan deze drietallige huisjesgroep (afb. 8) haar ontstaan dankt, is een zomerbedrijf. In de Lente trekken de herderinnen uit en vestigen zich, tot den Herfst, in het herderskamp. Als de kaasbereiding in het kookhuis (köksskalen) heeft plaats gevonden, worden, in den nazomer, de voorraden, door een ploeg mannen en paarden, afgehaald en naar huis gereden. Het kookhuis dient, in het herders-erf, voor de bedrijfs-kokerij op groote schaal, de huiselijke spijsbereiding bezorgde de herderin, boven het open vuur in haar woonhuis, hier vandaan ook het „eld”-vuur-

„hus” of „stärriiset” — „stekarhuset” — de keuken genaamd. Voor de geringe eischen van het herdersleven bleek deze inrichting zeer voldoende en op plaatsen, waar dat leven zelf niet veranderde, vinden wij de oude nederzetting nog in haar oorspronkelijk voorkomen. In sommige gevallen groeit langzamerhand hieruit een gehucht. Onder andere omstandigheden brengt een latere bouwvijs de drie uiteenliggende gebouwtjes tot één huis samen. Het „stärriis” vormt de kern, waarbij de anderen zich voegen tot een geheel. Het kern-huis (afb. 9), in zijn eersten staat, is geheel met de bijl vervaardigd, uit ruwe stammen, in blokverband aan elkaar gelast, op de vier hoeken. Op vierkanten opstand rust het schuine dak, breed gevleugeld en verlengd over de doorgetrokken zijwanden, zoodat aan het front van het huis, een portiek ontstaat. Met de afsluiting van deze open ingangs-portiek komt het huis in zijn tweede stadium van ontwikkeling. In de voorgaande periode voorzag de woning maar zeer onvoldoende aan noode eischen van gemak en beschutting. Geen ingesloten stookplaats, geen rookafvoer, kent het vroegste huis; de rook trekt er weg, door de opengelaten deur en voornamelijk door een vierkante opening in den nok van het dak, recht boven de stookplaats, midden in het vertrek, de zoogenaamde „ljöre”. Waar een stuk dak, tot dit doel is weggenomen, brengt een standvast kapje, van buiten, of een van binnen-uit, met den ljörestang beweegbare klep, beschutting aan. Terwijl de deur recht tegenover den haard gelegen is zal de tocht, in het „open-haardhuis” (aarehuset) den rook meestal van den goeden weg hebben gebracht. Een groote verbetering bracht hierin de afsluiting van de front-portiek en het verplaatsen van de deur om den hoek, in de langzijde van het huis. De vroegere voorgevel wordt zoodoende binnenwand; de vergrooting van het huis met een gesloten ingangsportaal is hiervan het gevolg. Een nieuw woningtype ontstaat, het meer-vertrekkege. Inplaats van één tellen